

Asia: VN/35022/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle takautuvasti maksettavaa sähköhyvitystä sekä sähkölaskujen maksuaikojen pidennystä koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle takautuvasti maksettavaa sähköhyvitystä sekä sähkölaskujen maksuaikojen pidennystä koskevaksi lainsäädännöksi

YLEISTÄ

Energiakaupungit kiittää työ- ja elinkeinoministeriötä mahdollisuudesta tulla kuulluksi takautuvasti maksettavaan sähköhyvityksen ja sähkölaskujen maksuaikojen pidennystä koskevaan lainsäädäntöluonnokseen liittyen.

LAUSUNTO

Energiakaupungit haluaa lausunnossaan kiinnittää huomion erityisesti seuraaviin asiakokonaisuuksiin:

Lainsäädännön valmistelusta ja toteutuksen haasteista

Sähköhyvityksen valmistelun ja toteutuksen haasteet

Sähköhyvityksen kohdistumisesta ja vaikutuksista kulutukseen

Sähköhyvitykseen budjetoidusta määrärahasta ja sähköyhtiöille maksettavista korvauksista

Sähköhyvitykseen liittyvistä laskentatavoista ja kirjanpito- ja verotuskäytännöistä

Lausuntokierroksen keskeiset kysymykset

Arvio ehdotetun sähköhyvityksen toteuttamisaikataulusta, huomioiden vaadittavat tietojärjestelmämuutokset?

Arvio sähköhyvityksen täytäntöönpanon aiheuttamista yrityskohtaisista kustannuksista?

Arvio siitä, olisiko vapaa-ajan asuntojen rajaaminen sähköhyvityksen ulkopuolelle teknisesti toteutettavissa?

Sähkölaskujen maksuaikojen pidennyksen valmistelun ja toteutuksen haasteet

Lainsäädännön valmistelusta ja toteutuksen haasteista

Energiakaupungit ymmärtää yhteiskunnallisen tarpeen tukitoimille energiakriisin aikana ja pitää erityisesti heikossa asemassa oleville kohdistettavia tukitoimia perusteltuina. Energiakaupungit katsoo silti huolestuneena sitä nopeutta, jolla uutta lainsäädäntöä ja erilaisia energiaan liittyviä tukimalleja on viimeisten viikkojen ja kuukausien aikana kehitetty.

Kireän aikataulun seurauksena sekä nyt lausuntokierroksella oleva sähköhyvitys ja sähkölaskujen maksuaikojen pidennystä koskeva lainsäädäntö että aiemmat tukimallit jäävät vaillinaisiksi. Aiempien tukimallien keskeisinä heikkouksina on pidetty niiden kyvyttömyyttä huomioida sosioekonomista asemaa, tukien päällekkäisyyttä, tukien vaikutusta kulutuskysyntään ja erittäin kireitä toteutusaikatauluja sekä mahdollisia väliinputoajien ryhmiä, jotka jäävät tarvitsemiensa tukien ulkopuolelle. Näistä heikkouksista huomattava osa koskee myös nyt lausuntokierroksella olevaa sähköhyvitystä.

Esitetty sähköhyvitys, sekä maksuaikojen pidennys aiheuttaa sähkönmyyntiä harjoittaville energiayhtiöille huomattavaa rahoituksellista kuormaa ja kustannuksia, jotka ovat jopa toimintavuoden budjetoitua liikevoittotasoa suurempi. Tämänkaltaiset kustannukset lisäävät hinnoittelupainetta loppuasiakkaille.

Sähköhyvityksen valmistelun ja toteutuksen haasteet

Sähköhyvityslainsäädäntöluonnos käsittelee erittäin monimutkaisia ja raskaasti säädeltäviä kokonaisuuksia. Toteutusta ja laskentaa helpottaisi huomattavasti, mikäli kulutus- ja hintatiedot olisivat keskenään samalta ajanjaksolta, kuten marras-joulukuun osalta. Energiakaupunkien käsityksen mukaan sähköyhtiöiden tietojärjestelmät eivät taivu laskentaan, jossa huomioidaan

marras-joulukuun kulutus ja tammikuun toteutunut hinta. Tällaiset muutokset tietojärjestelmiin on tehtävä palveluntarjoajan toimesta ja/tai merkittäviä resursseja vaativana manuaalisena laskentana.

Sähkönmyyjää vaihtavien asiakkaiden määrä on huomattava ja mikäli vaihdos tehdään kesken sähköhyvityskauden, ei uudella myyjällä ole käytettävissään tietoa aiemmasta kulutuksesta. Kulustietojen siirtäminen sähköyhtiöiden välillä on teknisesti haastavaa toteuttaa, vaatii merkittäviä resursseja manuaalisena työnä ja kasvattaa inhimillisten virheiden todennäköisyyttä. Lisäksi tietojen siirtäminen sähköyhtiöiden välillä herättää kysymyksen yhtiöiden oikeudesta käsitellä ja jakaa entisten asiakkaiden tietoja yhtiöiden välillä.

Energiakaupungit pitää perusteltuna, että voimassa olevan asiakkaan sähkötukea käytetään avoimien saatavien kuittaamiseen. Mahdollinen ylijäävä osuus lasketaan ennakoksi tuleville sähkölaskuille. Varsinaista rahallista tukea maksettaisiin vain tilanteissa, joissa asiakkaan sähkösopimus päättyy ennen ennakoiden kuittaamista.

Sähkötuen tilittäminen nykyisille ja entisille asiakkaille olisi sähköyhtiöille erityisen työllistävää ja vaatisi huomattavaa manuaalista työtä. Sähköyhtiöillä ei ole käytössään asiakkaiden tilitietoja, joiden kerääminen kuormittaisi asiakaspalvelua entisestään.

Energiakaupungit pitää kriittisen tärkeänä sitä, että sähköhyvityslaisissa käytettävät määritelmät ja kaavat saadaan mahdollisimman yksiselitteisiksi ja tulkinnanvaraisuutta vähennetään luonnosvaiheesta. Tällä hetkellä lakiluonnoksessa on ristiriitaisuuksia ja virheitä, kuten ristiriitaisia kuvauksia pörssisähkön käsittelystä hintarajan suhteen.

Energiakaupungit kiinnittää myös huomiota siihen, että sähkötuki ja maksuaikojen pidennykset eriarvoistavat sähköyhtiöiden kilpailukykyä, koska vaadittujen toimenpiteiden toteuttaminen kuormittaa yhtiöitä eri tavoin.

Sähköhyvityksen kohdistumisesta ja vaikutuksista kulutukseen

Energiakaupungit haluaa alleviivata, että lainsäädäntöluonnoksessa esitetty sähköhyvitysmalli ei mahdollista tuensaajien sosioekonomisen aseman huomioimista sähköyhtiöiden toimesta. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että tuki kohdistuu raamiensa puitteissa niin sitä aidosti tarvitseville kuin suurituloisille ja todennäköisesti sähköä suhteessa enemmän kuluttaville.

Mikäli tukea ei kierrätettäisi sähköyhtiöiden kautta vaan julkinen toimija maksaisi tuen suoraan, voisi tuensaajan tulotasoa arvioida tarkemmin ja tuki siten kohdistaa tehokkaammin sitä tarvitseville.

Esitetty sähköhyvitys luo väliinputojien joukkoja, joilla olisi aito tarve tukeen muttei mahdollisuutta saada sitä tukiehdoista johtuen. Esimerkiksi pienituloiset ja pienen sähkönkulutuksen talouden rajautuvat tuen ulkopuolelle, vaikka tarve tukeen olisi todellinen.

Tuen kierrättäminen sähköyhtiöiden kautta vaikuttaa siten tuen kohdistumiseen sekä kansantalouden että tukea tarvitsevien näkökulmasta epäoptimaalisella tavalla.

Aiempaan kulutukseen perustuvan sähköhyvityksen hyvänä puolena Energiakaupungit pitää sitä, että se kannustaa edelleen sähkönkulutuksen vähentämiseen. Tämä on erittäin tärkeää mille tahansa tukimallille energiakriisin ja mahdollisen sähköpulan aikana.

Sähköhyvitykseen budjetoidusta määrärahasta ja sähköyhtiöille maksettavista korvauksista

Energiakaupungit kiinnittää huomiota lainsäädäntöluonnoksen tausta-aineistossa esille nostettuun 400 miljoonan euron budjettimäärärahaan sähkötuelle. Energiakaupungit pitää selvänä, että kyse on tarvittaessa joustavasta budjettiarviosta eikä kiinteästä määrärahasta tuelle.

Sähköyhtiöillä ei ole realistista mahdollisuutta seurata maksettujen sähköhyvitysten määrää reaaliajassa ja yhdistää tietoja kaikkien Suomen noin kuudenkymmenen tukia jakavan sähkönmyyjän kesken siten, että tieto arvioidun 400 miljoonan euron tukisumman saavuttamisesta tiedettäisiin tarkasti. Näin ollen on täysin mahdollista, varsinkin epävarma markkinatilanne huomioiden, että budjetoitu tukisumma voidaan ylittää.

Tässä tilanteessa valtion on korvattava sähköyhtiöille maksettu sähköhyvitys täysimääräisesti, huomioiden korko- ja investointikulut sekä muut syntyvät kulut.

Sähköhyvitykseen liittyvistä laskentatavoista ja kirjanpito- ja verotuskäytännöistä

Sähkötuki kohdistuu luonnoksessa vain sähköenergian hintaan, jonka laskennallista muodostumista ei ole määritelty riittävän tarkasti. Esimerkiksi sähköenergian kuukausimaksuja, alkuperätakuita ja arvonnisäveroä ei ole selkeästi määritelty sähkötukeen kuuluvaksi tai siitä pois jääväksi. Mikäli nämä sinänsä kiinteästi sähköenergian hintaan kuuluvat komponentit ovat mukana laskennassa, muuttuu laskenta entistä monimutkaisemmaksi. Jos ne jätetään laskennan ulkopuolelle, tuki ei kohdistu tasapuolisesti komponenttien vaihtelevien hintojen seurauksena.

Sähkötukiluonnoksessa viitataan välillä laskennalliseen kuukausijakokohtaiseen tarkasteluun ja välillä eräkohtaiseen tarkasteluun. Energiakaupungit toivoo selkeää linjaa termistön käytössä – lasketaanko tuki kuukausikohtaisia vai eräkohtaisia raja-arvoja tarkastellen ja koskeeko aikakäsittely kaikkia vai vain tiettyjä rajauskriteerejä? Laskentaesimerkeissä käsittely tapahtuu eräkohtaisesti, mutta toisaalla luonnoksessa viitataan kuukausikohtaiseen tarkasteluun.

Esimerkkilaskelmissa on Energiakaupunkien näkemysten mukaan virheitä eivätkä ne vastaa kaikilta osin lakimääritelmän mukaista laskentatapaa. Lisäksi myyjänvaihtotilanteiden laskentakaavat on saatava selkeästi ja yksiselitteisesti avattua, jotta käytänteet ovat sähköyhtiöille selkeät.

Energiakaupungit kiinnittää lainsäätäjien huomion osassa sähköyhtiöissä käytössä olevaan arviolaskutukseen. Miten sähkötukilakia sovelletaan arviolaskutuksen yhteydessä?

Energiakaupungit pitää tarpeellisena, että sähkötukilainsäädännössä otetaan kantaa myös sähköyhtiön asiakkaalle antaman tuen ja toisaalta valtiolta saamansa tuen kirjanpidolliseen ja tuloverotukselliseen käsittelyyn.

Arvonlisäveron osalta Energiakaupungit tulkitsee, että sähköyhtiön asiakkaalle maksama tuki ja sähköyhtiön valtiolta saama tuki ovat arvonlisäverollisia. Miten eri sähköenergian arvonlisäverokantoja käsitellään tuen osalta (alv. 24 % / 10 %) kun jaksot ovat osin laskennallisia?

Lisäksi sähköyhtiöissä on herännyt kysymyksiä:

- tarpeesta mainita sähkötuki toimintakertomuksissa,
- tavoista kirjata maksettu ja saatu tuki kirjanpitoon vuosille 2022 ja 2023,
- asiakkaille maksettavan tuen käsittelystä tuloveron maksamisen näkökulmasta.

Näissä kysymyksissä tarvitaan lainsäätäjiltä luonnosten selkeytystä ja verohallinnolta ohjeistuksia.

Energiakaupungit pitää selkeimpänä, että sähkötuki koskee kaikkia sähköenergiatuotteita ja -komponentteja alkuperineen, riippumatta sähköyhtiöiden käyttämistä vaihtelevista tuotteistumalleista.

Tällöin yksikköhinta laskettaisiin kaavalla: Sähköenergiakomponenttien kuukausiveloitus yhteensä jaettuna sähköenergian kulutuksella (mukaan lukien tai pois lukien arvonlisävero).

Lausuntokierroksen keskeiset kysymykset

Arvio ehdotetun sähköhyvityksen toteuttamisaikataulusta, huomioiden vaadittavat tietojärjestelmämuutokset?

Energiakaupungit arvioi, ettei esitetty aikataulu maaliskuussa maksettavista sähköhyvityksistä ole realistinen.

- Sähköyhtiöiden tietojärjestelmien palveluntarjoajien joukko on rajallinen, eivätkä palveluntarjoajat pysty toteuttamaan kymmenien sähköyhtiöiden tarvitsemia tietojärjestelmämuutoksia esitetystä aikataulusta.
- Osa palveluntarjoajista on ilmoittanut, että nykyisten regulaatioiden (Datahub 2.0, Varttitase, Omnibus), uuskehityksen ja virheenkorjauksen vaatima työmäärä tarkoittaa, että sähköhyvitykseen (ja maksuaikojen pidennykseen) tarvittavia tietojärjestelmämuutoksia voidaan tehdä aikaisintaan 4/2023 alkaen.
- Vaadittavat tietojärjestelmämuutokset on koestettava ennen käyttöönottoa. Lainsäädännön sisältämät vaatimukset sähkölaskutukseen on pystyttävä huomioimaan ja virheellisten laskujen aiheuttama asiakaspalvelun kuormituksen kasvu, ja yhtiöille tuleva mainehaitta eivät ole toivottavia.
- Sekä automatisoidun että manuaalisen laskennan toteutusaikatauluun vaikuttavat merkittävästi sähköhyvityksen raamit. Erilaiset hyvityksen laskennassa käytettävät hintarajat, omavastuut ja muut tukea rajaavat parametrit lisäävät monimutkaisuuden astetta ja työmäärää. Niiden seurauksena myös virheiden määrä voi kasvaa ja aikataulut venyä entisestään.
- Sähköhyvityksen laskentaan vaikuttavat merkittävästi myös lukuisat sähkösopimustyyppit ja laskutusyhtymät, jotka on huomioitava sekä tietojärjestelmämuutoksissa että manuaalisessa laskennassa. Esimerkiksi laskutus voi olla kuukausittain tai useiden kuukausien välillä tapahtuvaa.
- Tietojärjestelmämuutosten lisäksi sähköyhtiöt joutuvat tekemään huomattavan määrän manuaalista laskentaa sähköhyvityksen (ja maksuaikojen pidennyksen) toteuttamiseksi. Vaadittuihin työtehtäviin ei ole käytettävissä riittävästi osaavaa työvoimaresurssia. Tämä lisää asiakaspalvelun ja laskutuksen ruuhkautumisen sekä virheiden riskiä huomattavasti.

- Yhtenä esimerkkinä manuaalisesta työstä on asiakkaiden tilitietojen kerääminen ja manuaalisesti tilisiirtoina maksettavien sähköhyvitysten tilittäminen sähköyhtiötä vaihtaneille entisille asiakkaille. Energiakaupunkien näkökulmasta tämän työn hoitamiseen ei ole kaikissa sähköyhtiöissä resursseja.

Sähköhyvityksen laskennan eroavaisuudet marras-joulukuun ja tammi-helmikuun välillä ovat huomattavat. Energiakaupungeilla ei tällä hetkellä ole täyttä varmuutta siitä, miten ja millä aikataululla sähköyhtiöt pystyvät laskemaan sähköhyvitykset nykyisille ja entisille asiakkaille.

Yllä kuvattu kokonaisuus huomioiden Energiakaupungit pitää epätodennäköisenä, että kaikki sähköyhtiöt pystyvät aloittamaan sähköhyvityksen maksamisen suunnitellusti maaliskuussa.

Arvio sähköhyvityksen täytäntöönpanon aiheuttamista yrityskohtaisista kustannuksista?

Vaadittavat investoinnit ovat kertaluonteisia, eikä niitä pystytä hyödyntämään muissa liiketoiminnoissa. Vaadittavat investoinnit kasvattavat hinnoittelupainetta asiakkaan suuntaan ellei niitä korvata täysimääräisesti valtion toimesta.

Energiakaupungit arvioi, että järjestelmä ja valitusta toteutustavasta riippuen tietojärjestelmämuutosten toteuttaminen, asiakaspalvelutarpeen merkittävä kasvu, sähköhyvityksen laskenta sekä muu tarvittava asiantuntijatyö merkitsevät varovaisesti arvioituna satojentuhansien eurojen investointikuluja yhtiötä kohden.

- Yrityskohtaisista kustannuksista suurimmat liittyvät tarvittavien tietojärjestelmämuutosten toteuttamiseen, asiakaspalvelumäärän merkittävään kasvuun sekä sähköhyvityksen manuaalisesta laskemisesta aiheutuvan asiantuntijatyömäärän merkittävään kasvuun. Lisäksi kuluja aiheuttavat tarvittavien rahoituserien kustannukset ja korot.

- Kustannuksia lisää myös laskennan logiikan muutos kesken sähköhyvityskautta. Eri laskentatavat marras-joulukuun ja tammi-helmikuun sähkötuille vaatii sekä tietojärjestelmämuutoksia että huomattavaa manuaalista työtä, koska sähköhyvityksen laskenta vaatii kokonaan uuden laskentalogiikan luomista sähköyhtiöissä. Hinta- ja kulutustietojen käyttäminen ristiin voi olla haastavaa toteuttaa ja nostaa kustannuksia.

Arvioitu 400 miljoonan euron kokonaistuki voi tarkoittaa yhtä yhtiötä kohden jopa kymmeniä miljoonia euroja maksettua / hyvitettyä sähkötukea, jonka päälle tulevat vielä maksuaikojen pidennyksestä aiheutuvat kulut. Tämä tarkoittaa sähköyhtiöille jopa kymmenien miljoonien eurojen käyttöpääoman tarpeen lisäystä, joka aiheuttaa korko- ja muita kuluja.

Energiakaupungit pitää ongelmallisena sitä, ettei lakiluonnoksessa ole mainintaa rahoituskustannusten kompensatiosta eikä kompensaaion maksuaikataulusta sähköyhtiöille.

Energiakaupungit pitää sähköyhtiöille kohdistuvia kustannuksia ja työmäärää kovana suhteessa sähkötuen suunniteltuun keston ja olemassa oleviin astetta yksinkertaisempiin suorien valtiontukien vaihtoehtoihin nähden.

Arvio siitä, olisiko vapaa-ajan asuntojen rajaaminen sähköhyvityksen ulkopuolelle teknisesti toteutettavissa?

Sähköyhtiöiden tietojärjestelmistä osa voi sisältää tallennettuna tietona nk. kohteen käyttötarkoituksen, mutta tämä ei ole vakiintunut käytäntö. Osalla sähköyhtiöistä tietoa ei ole eikä sitä pystytä keräämään ilman merkittävää manuaalista työmäärää.

Mikäli rajaaminen on mahdollista, tarkoittaa se joka tapauksessa huomattavaa virhemarginaalin kasvua. Asiakas voi esimerkiksi luopua pääasiallisesta asunnostaan ja käyttää vapaa-ajanasuntoa pääasiallisen asuntonaan, mutta sitä ei erikseen ilmoiteta sopimuksen voimassaoloaikana. Tämän ristiin vertailun tuottaminen aiemmin kuvattuun laskentaan nostaisi taas vaikeuskerrointa ja lisäisi siten asiantuntijatyön määrää eli kustannuksia.

Energiakaupungit arvioi, että satojentuhansien vapaa-ajan asuntojen rajaaminen sähköhyvityksen ulkopuolelle yhtiö kerrallaan tapahtuvilla automatisoitavilla tietojärjestelmämuutoksilla tai manuaalisella erittelyllä hidastaisi entisestään sähköhyvityksen maksamisen aloittamista.

Sähkölaskujen maksuaikojen pidennyksen valmistelun ja toteutuksen haasteet

Sähkölaskujen maksuajan pidentämistä koskevan lakiluonnoksen kohdalla on välttämätöntä täsmentää, koskeeko lainsäädäntö esimerkiksi toiminimiä ja yhdistyksiä sekä muita vastaavia tahoja. Käytännössä yrityksen määritelmän selkiyttäminen on välttämätöntä.

Maksuajan pidennysten suhteen on huomioitava, että käytännössä sähköyhtiöt eivät pysty automatisoimaan esitettyjä rajauksia lisämaksuajan piiriin kuuluvista eristä, joten manuaalisen työn määrä tulee olemaan huomattava ja asiakaspalvelut ruuhkautuvat. Tämä aiheuttaa lisäkustannuksia ja viiveitä asiakastoimenpiteiden toteutukseen. Lisäksi on todennäköistä, että sähköyhtiöt joutuvat

antamaan laajemmalle erälle tosiasiallisesti maksuaikaa, joka taas lisää kustannuksia ja luottotappioriskejä.

Asiakastietojärjestelmän ominaisuudet tunnistaen osalla sähköyhtiöistä maksuaika ohjautuu myös verkkoyhtiön sähkönsiirron asiakkaille, jotka ostavat energian saman konsernin myyntiyhtiöstä. Tämän seurauksena sähkölaki huomioiden, nyt esitetyn mukainen maksuajan hyvitys tulisi antaa myös kaikille sähkönsiirron asiakkaille. Selvyyden vuoksi todetaan, että yhdeltä laskulta, joka sisältää sähkönsiirtoa ja sähköenergiaa, ei pystytä maksuaikaa kohdistamaan ainoastaan sähköenergialle. Tämä nostaa ylimääräisiä asiakaspalvelu- sekä korkokustannuksia myös verkkoyhtiölle.

Lisäksi on huomioitava, että sähkölaskujen maksuajan pidentämisestä aiheutuu sähköyhtiöille todennäköisesti luottotappioita. Näistä olisi voitava hakea korvausta, koska luonnoksessa ei tällä hetkellä huomioida esimerkiksi maksurästejä tai trattan alla olevia asiakkaita.

Aarva Aku
Energiakaupungit ry - toiminnanjohtaja Aku Aarva